

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO PROFESORIAUS IR STUDENTO
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ PAŽEIDIMŲ**

2019 m. rugpjūčio 20 d. Nr. SP-19

Vilnius

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius), vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSI) 17 straipsnio 1 dalimi ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“, 13 punkto 1 papunkčiu ir savo iniciatyva atlikęs tyrimą dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų Kauno technologijos universitete (toliau – KTU), pradėtą 2018 m. gruodžio 6 d.,

n u s t a t ė:

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) buvo gautas pranešimas dėl KTU profesoriaus A. J. (toliau – profesorius)¹ galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, susijusių su KTU profesoriaus ir studento E. A. (toliau – studentas)¹ publikacija mokslo žurnale. Pareiškėjas nurodė, kad skundžia profesoriaus veiksmus, „kuriais buvo įvykdytas galimai neteisėtas prisirašymas į straipsnio [čia ir toliau – publikacija]², kuris buvo parengtas kartu su [studentu jo] bakalauro darbo [čia ir toliau – baigiamasis darbas]² pagrindu, bendraautorius, kai tikėtina, autorystė buvo tik fiktyvi, bei buvo vykdomas plagiavimas nenurodant pirminio šaltinio, t. y. [baigiamojo darbo], tokiu būdu sukuriant visiškai naujo kūrinio publikavimo iliuziją“. Pranešime nurodyta, kad profesorius buvo baigiamojo darbo vadovas ir yra mokslo žurnalo, kuriame išleista publikacija, redaktorius. Pareiškėjas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad publikacijos ir baigiamojo darbo pavadinimai yra identiški; publikacijos „tekste nėra jokios nuorodos į tai, kad [publikacija parengta] jau apginto [baigiamojo] darbo pagrindu, kad medžiaga yra kartotinė. Literatūros sąrašė <...> nuorodos į <...> [baigiamąjį] darbą, t. y. pirminį šaltinį, taip pat <...> nėra“; publikacijoje „pateikiami paveikslai taip pat be pataisymų perkelti iš [baigiamojo] darbo“.

Pranešime taip pat keliamas klausimas, „ar <...> [studentas] nepatyrė neteisėto [profesoriaus] <...> spaudimo neteisėtai ir fiktyviai prirašyti [profesorių] kaip [publikacijos] bendraautorių? Šią aplinkybę dar labiau didina ir ta aplinkybė, kad [publikacijos] pirmuoju autoriumi nurodomas būtent [profesorius]“.

Dėl galimo profesoriaus spaudimo studentui

Iš profesoriaus paaiškinimų, pateiktų Tarnybai, matyti, kad profesorius neigia daręs spaudimą studentui prirašyti prie publikacijos bendraautorių.

¹ Kontrolieriaus sprendimo tekste „pareiškėjas“, „studentas“ ir „profesorius“ – apibendrintai, nesiejant su pareiškėjo lytimi, vadinamas vyriškosios giminės daiktavardžiu.

² Tarnybai publikacijos ir baigiamojo darbo duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbtini. Čia ir toliau laužtiniuose skliaustuose – Tarnybos informacija.

Studentas taip pat patvirtino, kad profesoriaus spaudimo dėl jo nurodymo publikacijos bendraautoriu nepatyrė.

Atsižvelgiant į tai, kad Tarnybai pateiktame pranešime informacija, galinti patvirtinti arba paneigti profesoriaus spaudimo studentui nurodyti profesorių publikacijos bendraautoriu faktą, nepateikta, o profesorius ir studentas patvirtino, kad spaudimo nedarė ir nepatyrė, konstatuoti, kad profesorius darė įtaką studentui nurodyti jį publikacijos bendraautoriu, nėra pagrindo.

Dėl publikacijos autorių eiliškumo

Lietuvos universitetų rektorių konferencijos išleistų Publikavimo etikos gairių³ 28 punkte, kuris parengtas remiantis Britų sociologijos asociacijos 2001 m. Akademinių straipsnių autorių gairėmis (angl. Authorship Guidelines for Academic Papers)⁴, numatyta, kad „studentas paprastai turėtų būti pirmasis autorius, jei publikacija yra parengta studento darbo tyrimo pagrindu“.

Profesoriaus paaiškinimuose nurodyta, kad „blaiviai mąstantis asmuo suvokia, kad vieta, kurioje nurodomas vienas ar kitas straipsnio bendraautorai, nėra svarbi ar reikšminga. Aš į šį faktą niekada nekreipiau dėmesio iki kol neperskaičiau apie tai skunde“.

Pažymėtina, kad nors ir autorių eilės sudarymas neatitinka tarptautinės praktikos, tai nelaikytina akademinės etikos pažeidimu vadovaujantis KTU akademinės etikos kodeksu, patvirtintu KTU Senato 2012 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. V3-S-1 (toliau – Kodeksas), tačiau teiginys, kad „vieta, kurioje nurodomas vienas ar kitas straipsnio bendraautorai, nėra svarbi ar reikšminga“, yra klaidingas ir prieštarauja tarptautinei akademinės (publikavimo) etikos praktikai.

Dėl profesoriaus indėlio rengiant publikaciją

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (2017-08-01–2018-12-31 galiojusios redakcijos, toliau – ATGTĮ) 5 straipsnyje nustatyta, kad „idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys“ *inter alia* nelaikomi autorių teisių objektais. To paties įstatymo 7 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „bendraautoriu nelaikomas asmuo, suteikęs materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant kūrinį“.

Kodekso 3.3.3 papunktyje nustatyta, kad akademinės laisvės ir atsakomybės principui prieštarauja „sąmoningas neteisingos informacijos (netiesos) skleidimas, neobjektyvumas“; 4 punkte nustatyta, kad „Universiteto dėstytojo ir studento santykiai grindžiami pagarbos, nešališkumo, geranoriškumo, nediskriminavimo ir tolerancijos, akademinio bendradarbiavimo ir skaidrumo principais. Neakademinio pobūdžio įsipareigojimai gali sukelti interesų konfliktą, todėl yra vengtini“; 10 punkte nustatyta, kad „tyrėjų – dėstytojų, mokslo darbuotojų, studentų, specialistų santykiai tarpusavyje ir su Universiteto partneriais grindžiami sąžiningo tyrimo, autorių teisių ir gretutinių teisių normų laikymosi principais, nukreiptais į tyrimų kokybę ir intelektualės nuosavybės užtikrinimą“.

KTU Bendrojo baigiamųjų projektų rengimo, gynimo ir saugojimo aprašo, patvirtinto Kauno technologijos universiteto rektoriaus 2014 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. A-313 (toliau – Aprašas), 20 punkte nustatyta, kad baigiamojo darbo projekto vadovas: 1) „konsultuoja studentą jam sudarant individualų Projekto tyrimo ir teksto rengimo planą“; 2) „vadovauja studento Projekto rengimui ir vertina atskiras Projekto užduotis pagal studijų modulio apraše pateiktą grafiką“; 3) „pasiūlo kandidatus į konsultantus, jeigu jų reikia“.

³ Tauginienė, L., Cibulskienė, J., Berkmanas, T., Janutėnienė, J., Braziulienė, A., Kazlauskaitė, R., Kližentis, V., Toleikienė, R., Zamokas, G., Sipavičienė, S., Vaičaitis, V. ir Marozas, V. 2019. Publikavimo etika: gairės. Vilnius: Lietuvos universitetų rektorių konferencija.

⁴ Authorship Guidelines for Academic Papers. British Sociological Association, 2001. Prieiga per internetą: https://www.britisoc.co.uk/media/21409/authorship_01.pdf [žiūrėta 2019-08-13].

Profesorius paaiškinimuose Tarnybai nurodė, kad:

1. „Teisės aktai nereglamentuoja kaip turi būti rašomi straipsniai parengti baigiamojo bakalauro ar magistro projekto pagrindu. Todėl vieni autoriai parengtame straipsnyje necituoja savo parengto projekto, kiti tik įvadinėje straipsnio dalyje vienu sakiniu pažymi, kad parengtas straipsnis parašytas projekto pagrindu ir nieko necituoja, kiti į parengtą straipsnį įveda tik keletą citatų iš projekto.“

2. „Mano autorinis indėlis [publikacijoje], be kita ko, yra toks:

a. Straipsnis parašytas baigiamojo [darbo] <...> projekto pagrindu, kurio vadovu buvau. Mano indėlis į šį projektą yra aktualus: temos siūlymas ir suderinimas, turinio ir klausimyno respondentams koregavimas ir pildymas, pagalba formuluojant darbo tikslą ir uždavinius, Lietuvos [sektorius] analizė ir bendras formulavimas, Lietuvos [sektorius] plėtros politikos modelio analizė ir konsultacijos jį pildant. Būtent šie projekto aspektai ir atsispindėjo paskelbtame straipsnyje.

b. Konsultavau bendraautorių kaip reikia rašyti straipsnius moksliniame leidinyje ir kokia turi būti straipsnio struktūra: anotacija, įvadinė, teorinė ir praktinės dalys, išvados, citavimo kultūra, šaltinių arovavimas. Apie tai buvo nuolatos diskutuojama su bendraautoriumi, rengiant minėtą straipsnį. Aš analizavau, vertinau ir atrinkau tas baigiamojo bakalauro darbo temas, kurios buvo aptartos Straipsnyje. Taip, pavyzdžiui, Straipsnyje adaptavau savo patobulintą Lietuvos turizmo plėtros politikos modelį ir rekomendacijas kaip plėtoti šią sritį.

c. Straipsnyje aš konkretinau ir koregavau Straipsnio išvadas. Pirminių siūlytų išvadų buvo per daug, jos buvo daugiau teorinės, o ne praktinės. Apie tai savo recenzijoje pažymėjo ir recenzentai.

d. Rengiau Straipsnio anotaciją. Joje aš akcentavau pagrindines Straipsnio idėjas ir jo rašymo logiką.

e. Įvadinėje straipsnio dalyje formulavau Straipsnio tikslą ir pagrindinius jo uždavinius, analizavau paskelbtus šioje srityje mokslininkų darbus, apibrėžiau tyrimui atlikti svarbiausius metodus bei konsultavau bendraautorių kokius tyrimo rezultatus reikėtų publikuoti.

f. Rengiant Straipsnį mano iniciatyva buvo atrinkti literatūros šaltiniai reikalingi publikuotam Straipsniui.

g. Mano indėlis Straipsnyje taip pat pasireiškia ir tuo, kad aš koregavau parengtą mokslinį straipsnį, atsižvelgiant į recenzentų pareikštas pastabas ir rekomendacijas.“

3. „Straipsnis buvo parengtas vadovaujantis pagrindiniais KTU teisės aktais: Žurnalo redkolegijos sudarymo ir veiklos tvarkos aprašu, patvirtintu KTU rektorius; recenzavimo nuostatais, paskelbtais Žurnalo internetiniame tinklalapyje bei KTU etikos kodeksu“.

Studentas papildomu raštu Tarnybai patvirtino, kad profesoriaus indėlis nurodytas teisingai.

Tyrimo metu Tarnyboje buvo atliktas baigiamojo darbo, kurį pateikė studentas, ir profesoriaus ir studento publikacijos, kuri viešai paskelbta mokslo žurnalo *online* numeryje, tekstų palyginimas (naudota *PlagScan* tekstų sutapčių nustatymo programa) ir parengta tekstų sutapčių analizės ataskaita⁵.

Mokslo žurnalo pateiktose publikacijos recenzijose rekomenduota „akcentuoti, kodėl autoriai pasirinko tokią <...> temą“; „sukonkretinti darbo tikslą <...> tikslas turėtų atspindėti darbo pavadinimą“; pateikti raktažodžius anglų kalba; „sutrumpinti teorinę dalį“; „išvadas labiau sieti su [publikacijos] tikslu“; „performuluoti <...> uždavinius“; „išplėsti istoriografinę dalį“.

Įvertinus publikacijos ir baigiamojo darbo struktūrą ir struktūrinės dalis nustatyta, kad publikacijoje pateiktas sutrumpintas baigiamasis darbas (struktūrinės dalys sutrumpintos arba pašalintos); pakeisti struktūrinių dalių pavadinimai; baigiamasis darbas į publikacijos šaltinių sąrašą neįtrauktas.

⁵ Tekstų palyginimas ir tekstų sutapčių analizės ataskaita saugoma Tarnyboje, tyrimo atlikimo byloje.

Taip pat nustatyta, kad kai kuriose dalyse pateikta nauja informacija: publikacijos tekste yra naują prasmę turinčių sakinių; pateikti raktažodžiai anglų kalba; uždaviniai koreguoti pagal recenzijoje pateiktą pasiūlymą.

Nustatyta, kad publikacijos tekste atlikti redakcinio pobūdžio teksto pakeitimai, pvz., žodis „ir“ pakeistas žodžiu „bei“, „tada“ – „tuomet“ ir pan., perfrazuoti sakiniai sukeičiant žodžių tvarką ir nesuteikiant naujos prasmės, išbraukti sakinio prasmės nekeičiantys žodžiai. Be to, publikacijoje pasirinktas kitas nei baigiamajame darbe citavimo stilius taip pat keičia teksto struktūrą.

Taip pat nustatyta, kad publikacijoje pateikto atitinkamo Lietuvos sektoriaus plėtros politikos modelio turinys yra identiškas pateiktam modeliui baigiamajame darbe, publikacijoje suformuluotas tikslas ir nurodyti tyrimo atlikimo metodai sutampa su baigiamajame darbe iškelto tikslu ir taikytais metodais.

Atlikus publikacijos ir baigiamojo darbo lentelių ir paveikslų palyginimą, nustatyta, kad:

1. Publikacijoje pateiktos dvi lentelės, o baigiamajame darbe – 15 lentelių. Publikacijoje pateiktos dvi identiško turinio lentelės, tačiau publikacijoje nurodant lentelių šaltinį, įvardijama, kad jos sukurtos autorių (t. y. profesoriaus ir studento), o baigiamajame darbe – tik vieno autoriaus (studento). Nustatytos tik redakcinio pobūdžio teksto korekcijos (pvz., baigiamojo darbo lentelėse įstaigų pavadinimai rašyti didžiąja raide, publikacijoje – mažąja raide, žodis „ypatingai“ pakeistas žodžiu „ypač“ ir pan.). *Atsižvelgiant į tai, kad lentelių, pateiktų publikacijoje, turinys yra identiškas tų pačių lentelių, pateiktų baigiamajame darbe, turiniui, darytina išvada, kad profesorius ir studentas negali būti laikomi publikacijos lentelių autoriais.*

2. Publikacijoje pateikti penki paveiksai, baigiamajame darbe – keturiolika. Visi penki publikacijoje pateikti paveiksai – identiški atitinkamiems paveikslams, pateiktiems baigiamajame darbe. Publikacijoje nurodant paveikslų šaltinį, įvardijama, kad jie sukurti autorių (t. y. profesoriaus, ir studento), o baigiamajame darbe – tik vieno autoriaus (studento). *Atsižvelgiant į tai, kad penkių paveikslų, pateiktų publikacijoje, turinys yra identiškas tų pačių paveikslų, pateiktų baigiamajame darbe, turiniui, darytina išvada, kad profesorius negali būti laikomas publikacijos penkių paveikslų autoriumi.*

Vadovaujantis Aprašo 20 punkto 1 ir 2 papunkčiais, tokie profesoriaus veiksmai, kaip „temos siūlymas ir suderinimas, turinio ir klausimyno respondentams koregavimas ir pildymas, pagalba formuluojant darbo tikslą ir uždavinius, <...> konsultacijos <...> pildant [Lietuvos sektoriaus politikos plėtros modelį]“ pagal pareigas priskirtini baigiamojo darbo vadovui, t. y. šie veiksmai nėra laikytini autoriniu indėliu į publikaciją, nes profesorius juos atliko kaip studento baigiamojo darbo vadovas. *Kartu atkreiptinas dėmesys, kad tokie veiksmai kaip „Lietuvos [sektoriaus] analizė <...>, Lietuvos [sektoriaus] plėtros politikos modelio analizė“, kuriuos profesorius nurodė atlikęs kaip baigiamojo darbo vadovas, yra laikytini autoriui būdingais veiksmais ir viršija Aprašo 20 punkto 1, 2 ir 3 papunkčiuose nustatytas baigiamojo darbo vadovo funkcijas. Pažymėtina ir tai, kad baigiamojo darbo vadovas, kurio indėlis į baigiamąjį darbą laikytinas autoriniu ir neatitinkančiu vadovo funkcijų, vertindamas baigiamąjį darbą, kaip numatyta Aprašo 20 punkto 2 papunktyje, negali užtikrinti vertinimo objektyvumo, kuriuo pagal Kodekso 3.78 papunktį inter alia remiasi akademinio sąžiningumo principas.*

Profesoriaus nurodyti veiksmai, tokie kaip konsultavimas, „kaip reikia rašyti straipsnius moksliniame leidinyje ir kokia turi būti straipsnio struktūra“, taip pat publikacijos papildymas reikšminiais žodžiais anglų kalba pagal recenzentų siūlymus, yra vertintini kaip techninė pagalba, kurią suteikęs asmuo, vadovaujantis ATGTĮ 7 straipsnio 4 dalimi, netampa bendraautoriumi.

Dauguma nustatytų ir išvardytų baigiamojo darbo teksto pakeitimų, atliktų rengiant publikaciją, yra techninio, redakcinio pobūdžio, o naujos informacijos publikacijoje pateikta mažai – didžioji dalis publikacijos teksto iš esmės atkartoja baigiamojo darbo tekstą.

Publikacijoje nustatytas profesoriaus autorinis indėlis:

- 1) rekomendacijos dėl minėto modelio plėtojimo;
- 2) išvadų konkretizavimas ir koregavimas;
- 3) publikacijos anotacijos rengimas;

- 4) publikacijos uždavinių formulavimas;
- 5) literatūros šaltinių atrinkimas.

Tyrimo metu nustatyta, kad publikacijoje nėra nurodyta, kad publikacija parengta vieno iš autorių baigiamojo darbo pagrindu, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad baigiamieji bakalauro, magistro darbai ir disertacijos yra laikytini rankraščiais, t. y. paskelbtais, bet neišleistais moksliniais darbais.

Atsižvelgiant į tai, kad baigiamasis darbas nelaikytinas išleistu moksliniu darbu, kad tvarkos, kaip turi būti cituojami ir / ar įtraukiami į literatūros sąrašą neišleisti moksliniai darbai, nėra, pagrindo konstatuoti akademinės etikos pažeidimą dėl plagiatu nenurodant vieno iš publikacijos autorių baigiamojo darbo kaip pirminio šaltinio nėra. Tačiau atkreiptinas akademinės bendruomenės dėmesys į tai, kad vadovaujantis tokiais bendraisiais akademinės etikos principais, kaip atsakomybė ir sąžiningumas, tyrėjas privalo laikytis ir Kodekso 11 punkto 5 ir 8 papunkčiuose nustatytų „sąžiningumo teikiant nuorodas ir gerbiant kitų tyrėjų darbą“ ir „atsakomybės už būsimas mokslininkų kartas, skiriant reikiamą dėmesį jaunų mokslininkų rengimui“ principų.

Kontrolierius, vadovaudamasis Kodeksu, Aprašu ir kitais teisės aktais, įvertinęs pateiktą informaciją ir skundo aplinkybes, nustatė:

1. Atsižvelgiant į tai, kad profesorius ir studentas publikacijoje pateikė neteisingą informaciją dėl profesoriaus indėlio rengiant publikacijoje pateiktas lenteles ir paveikslus, konstatuotina, kad profesorius ir studentas pažeidė Kodekso 3.3.3 papunktį.

Atsižvelgiant į nustatyto akademinės etikos pažeidimo aplinkybes, t. y. nuorodų publikacijoje, kurios reikšmingos įtakos publikacijos turiniui neturi, ir be žymių pastangų yra ištaisomos, manytina, kad dėl pažeidimo kilusios pasekmės yra mažareikšmės, o akademinės etikos pažeidimas yra neesminis.

2. Atsižvelgiant į tai, kad profesoriaus veiksmai, kuriuos jis nurodė atlikęs kaip baigiamojo darbo vadovas, viršijo Aprašo 20 punkte nustatytas baigiamojo darbo vadovo funkcijas, t. y. profesorius sukėlė baigiamojo darbo vadovo kaip dėstytojo ir autoriaus kaip tyrėjo interesų konfliktą ir pažeidė Kodekso 4 punktą ta apimtimi, kurioje nustatyta, kad „universiteto dėstytojo ir studento santykiai grindžiami <...> akademinio bendradarbiavimo ir skaidrumo principais“, ir 10 punktą ta apimtimi, kurioje nustatyta, kad „tyrėjų – dėstytojų, <...> studentų santykiai tarpusavyje ir su Universiteto partneriais grindžiami sąžiningo tyrimo, autorių teisių ir gretutinių teisių normų laikymosi principais“.

Kontrolierius, išanalizavęs ir įvertinęs pateiktą informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus bei teisinį reglamentavimą, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 11 dalies 1 punktu,

n u s p r e n d ė:

informuoti pranešėją, Kauno technologijos universitetą ir Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją apie asmenis, padariusius akademinės etikos pažeidimus.

Kontrolieriaus sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vilniaus apygardos administraciniam teismui (Žygimantų g. 2, 01102, Vilnius) per vieną mėnesį nuo šio sprendimo įteikimo datos.